

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TEACHING SKILLS OF A TEACHER IN AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION IN ACCORDANCE WITH THE REQUIREMENTS OF THE LABOR MARKET

У статті висвітлено результати теоретичного аналізу досвіду впровадження методики розвитку педагогічної майстерності серед викладачів закладів вищої освіти. Проаналізовано можливості запровадження напрямків розвитку педагогічної майстерності у практику закладів вищої освіти України як засобів розвитку фахової компетентності педагогів професійного навчання. З'ясовано, що в сучасних умовах технологічного та цифрового розвитку суспільства існує необхідність у впровадженні ефективних технологій і методик розвитку педагогічної майстерності педагогів професійного навчання. На підставі аналізу літературних джерел та освітянської практики окреслено методичні особливості застосування найперспективніших напрямків розвитку педагогічної майстерності, необхідних сучасному педагогу професійного навчання: проблемне та ігрове навчання, технологія розвитку критичного мислення, технологія проектування, зокрема під час фронтального опитування викладачів. Визначено шляхи формування педагогічної майстерності, а саме: самовиховання загальної та педагогічної культури, засвоєння професійних знань, вмінь, навичок, громадська активність, педагогічна практика, вивчення передового педагогічного досвіду. Визначені нами технології стимулюють у майбутніх педагогів професійного навчання розвиток мотиваційної сфери в освітній діяльності, сприяють формуванню логічного та творчого мислення, загалом формують у педагогів професійного навчання фахову компетентність. Представлені технології у повній мірі реалізують завдання, що сприяють формуванню фахівців конкурентоспроможних на ринку праці. За результатами проведеного анкетування педагогів професійного навчання виявлено основні недоліки запровадження методики розвитку педагогічної майстерності в освітній процес. Зокрема, підтверджено недостатню підготовку педагогів професійного навчання до використання цифрових технологій в самостійному навчанні. З'ясовано, що низький рівень запровадження технологій для розвитку педагогічної майстерності зумовлений недостатнім методичним забезпеченням і неналежним описом способів використання таких технологій у конкретних дидактичних ситуаціях. Підкреслюється, що стрімкий розвиток цифрових технологій та технологій для розвитку педагогічної майстерності в освітній діяльності дають підстави для оптимістичних прогнозів щодо запровадження методики розвитку педагогічної майстерності педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти.

Ключові слова: педагогічна майстерність; професійна компетентність; професійна (професійно-технічна) освіта; модернізація професійної освіти, заклад вищої освіти,

заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

The article highlights the results of a theoretical analysis of the experience of implementing the methodology of pedagogical skill development among teachers of higher education institutions. The possibilities of introducing directions for the development of pedagogical skills into the practice of higher education institutions of Ukraine as a means of developing the professional competence of teachers of vocational training have been analyzed. It was found that in the modern conditions of technological and digital development of society, there is a need to implement effective technologies and methods of developing the pedagogical skills of teachers of vocational education. On the basis of the analysis of literary sources and educational practice, methodological features of the application of the most promising directions for the development of pedagogical skills necessary for a modern teacher of vocational training are outlined: problem-based and game-based learning, technology for the development of critical thinking, design technology, in particular during face-to-face interviews of teachers. Ways of formation of pedagogical mastery are determined, namely: self-education of general and pedagogical culture, assimilation of professional knowledge, abilities, skills, public activity, pedagogical practice, study of advanced pedagogical experience. The technologies identified by us stimulate the development of the motivational sphere in educational activities among future teachers of vocational training, contribute to the formation of logical and creative thinking, and in general form the professional competence of teachers of vocational training. The presented technologies fully implement the tasks that contribute to the formation of specialists who are competitive in the labor market. According to the results of the survey of teachers of professional training, the main shortcomings of the introduction of the methodology of pedagogical skill development into the educational process were revealed. In particular, the insufficient preparation of vocational training teachers for the use of digital technologies in independent learning was confirmed. It was found that the low level of introduction of technologies for the development of pedagogical skills is due to insufficient methodological support and inadequate description of the ways of using such technologies in specific didactic situations. It is emphasized that the rapid development of digital technologies and technologies for the development of pedagogical skill in educational activities give grounds for optimistic forecasts regarding the introduction of the methodology for developing the pedagogical skill of teachers of vocational training in institutions of higher education.

Key words: pedagogical skills; professional competence; professional (vocational and technical) education; modernization of professional education, institution of higher education, institution of professional (vocational and technical) education.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.9>

Маринченко І.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри професійної освіти
та комп'ютерних технологій
Глухівського національного
педагогічного університету імені
Олександра Довженка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні умови реформування системи освіти актуалізують проблему переорієнтації освітнього процесу на запити суспільства та потреби ринку праці. Розвиток професійно важливих якостей викладача професійної освіти у закладах вищої освіти сприяє розвитку педагогічної майстерності на високому рівні. На теренах сьогодення процес підвищення педагогічної майстерності супроводжується використанням інноваційних технологій навчання, які активізують навчально-пізнавальну діяльність викладача, мотивацію, професійну ідентичність, розвивають особистісні якості, дозволяють будувати індивідуальну траєкторію розвитку педагогічної майстерності [5].

Здійснення професійної підготовки педагога професійного навчання, який здатен працювати за вимогами сучасної цифровізації освітнього процесу повинна ґрунтуватись на формуванні професійних цінностей, потребує чітко визначених освітніх цілей і мотивів, організації та проектування психолого-педагогічних умов освітнього процесу, спрямованого на фахівця з сучасним типом професійного мислення, здатного до ефективного професійного саморозвитку і самореалізації на сучасному ринку праці [2].

Окреслені умови вимагають від педагогів професійного навчання вмінь до організації освітнього процесу. Існуючі стилі й методики навчання є застарілими та потребують оновлення. Вирішення окресленої проблеми можливе шляхом формування та розвитку вмінь добирати й застосовувати такі стилі та методи викладання, які сприятимуть засвоєнню знань і розвитку загальної здатності до творчого мислення й активної поведінки. Реалізація окреслених вимог можлива в разі реформування загальної структури навчання, оновлення навчальних програм, адаптування їх до сьогоденних умов і використання сучасних методів навчання [4].

Сучасному педагогу професійного навчання необхідно оволодіти методиками, які стимулюють конструктивно-критичне мислення, розвивають творчі здібності. Досягнути цих завдань можливо тільки за умови реалізації інноваційного та творчого підходу до процесу навчання. Застосування інноваційних підходів до навчання на основі сучасних методик і технологій навчання передбачає докорінну зміну методичних стереотипів, які сформувалися у педагогів [1; 2; 3; 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання присвячені безперервній професійній (професійно-технічній) освіті, її кадровому забезпеченню, знаходять відображення в педагогічних дослідженнях С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Кадемія, О. Коваленко, В. Ковальчук, М. Копельчак, В. Луговий, Н. Ничкало, В. Олійник, В. Радкевич, В. Скакун, Я. Собко, С. Сисоєва, І. Стариков, Л. Суценцева, О. Щербак.

Методи (методологія) виконання дослідження. Під час дослідження нами використано такі методи: анкетування, тестування, бесіда, діалог, спостереження, опитування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Упродовж останнього десятиліття розвиток педагогічної майстерності педагогів професійного навчання забезпечує значні можливості щодо створення та застосування інформаційних ресурсів. Тому актуальною є потреба сучасного суспільства в підготовці висококваліфікованих та компетентних педагогів професійного навчання за вимогами ринку праці.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завдання дослідження полягає у дослідженні результатів розвитку педагогічної майстерності у педагогів професійного навчання як сучасної стратегії модернізації професійної освіти за вимогами ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах технологічного та цифрового розвитку суспільства існує необхідність щодо впровадження ефективних технологій і методик розвитку педагогічної майстерності педагогів професійного навчання, яка спонукає їх до самовдосконалення, бо переважно її сприймають як найважливішу професійну якість особистості педагога.

Під поняттям «майстерність» розуміється уміння в певній галузі та пов'язана з креативною діяльністю людини. Необхідність проявляти педагогічну майстерність в професійній діяльності покладено на педагога професійного навчання. Педагогічна майстерність виявляється як у теоретичних знаннях, так і в умінні їх застосовувати у конкретній діяльності [1].

За визначенням академіка І. А. Зязюна, педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі.

Спираючись на дослідження, можна виокремити такі шість провідних здібностей до педагогічної діяльності: комунікативність, перцептивні здібності, організаторські, конструктивні, гностичні здібності, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування, креативність. Здібності до педагогічної діяльності можна оцінити залежно від того, як легко і швидко оволодіває педагог своєю професійною діяльністю [1].

Для визначення шляхів формування педагогічної майстерності на думку педагогів професійного навчання нами проведено експериментальне дослідження на факультеті технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. У експерименті взяли участь 26 викладачів професійного навчання. До експериментальної групи залучено 12 респондентів, а до контрольної 14 осіб.

Респондентам було запропоновано визначити найперспективніші напрямки розвитку педагогічної майстерності, необхідних сучасному педагогу професійного навчання.

Серед запропонованих були наступні:

1. *Проблемне навчання.* Суть такого навчання полягає у проблемному викладанні навчального матеріалу. Створення систем послідовних проблемних ситуацій і управління процесом їх вирішення, а також проблемне учіння – особливу форму творчої навчальної діяльності студентів щодо засвоєння знань і способів діяльності з наявністю аналізу проблемних ситуацій, формулювання проблем і їх розв'язання шляхом висунення припущень, обґрунтування і доведення гіпотез.

2. *Ігрове навчання.* Ігрове середовище спонукає студента до вияву «надситуативної активності», коли він виходить за межі того, що об'єктивно вимагає від нього певна роль, і на основі ініціативно-творчого підходу продукує нові ідеї, способи вирішення професійних завдань тощо. Застосування дидактичних ігор сприяє перетворенню студента з об'єкта навчання в суб'єкта професійно спрямованої праці, що викликає його цілеспрямовану діяльність та творчу участь у самостійному формуванні професійної компетентності.

3. *Технологія розвитку критичного мислення* включає цілі, завдання, принципи побудови, етапи та умови формування, методи, прийоми і способи навчання мисленню, форми організації діяльності учнів і способи оцінювання результатів формування мислення.

Основною метою розвитку критичного мислення студентів – розширення розумових компетенцій для ефективного вирішення соціальних, наукових і практичних завдань.

Критичне мислення – це комплекс когнітивних навичок і умінь, який передбачає, що людина, що володіє ним.

4. *Технологія проектування* – розв'язання студентом або групою студентів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Метод проектів дозволяє перетворити заняття в дискусійний, дослідницький клуб, в якому вирішуються цікаві, практично значимі проблеми [8].

Проектна технологія є однією з інноваційних технологій навчання і виховання, яка поєднує теоретичні знання та їх практичне застосування для розв'язання конкретних життєвих чи професійних проблем [6].

Результати опитування педагогів професійного навчання подано на рисунку 1.

Виокремлений перелік, на нашу думку є базовим, і не вичерпує повного переліку методів і технологій, які використовуються у підготовці майбутнього педагога професійного навчання. Надзвичайно важливо використовувати прогностичний підхід до підготовки оскільки в цифрову епоху технології змінюються дуже швидко. Педагоги повинні пам'ятати, що навчають майбутніх фахівців, які будуть використовувати технології, які сьогодні ще не відомі. Тих, кого ми навчаємо сьогодні на першому курсі будуть працювати з 2024 по 2064 роки, а діти, яких вони будуть вчити, почнуть працювати з 2040 року. Тому найвищий рівень педагогічної майстерності буде полягати в формуванні і розвитку тих навичок, які допоможуть сьогоднішнім студентам реалізуватися в майбутньому [7].

Основними шляхами формування педагогічної майстерності є: 1. Самовиховання загальної та педагогічної культури. 2. Засвоєння професійних знань, вмінь, навичок. 3. Громадська активність. 4. Педагогічна практика, вивчення передового педагогічного досвіду.

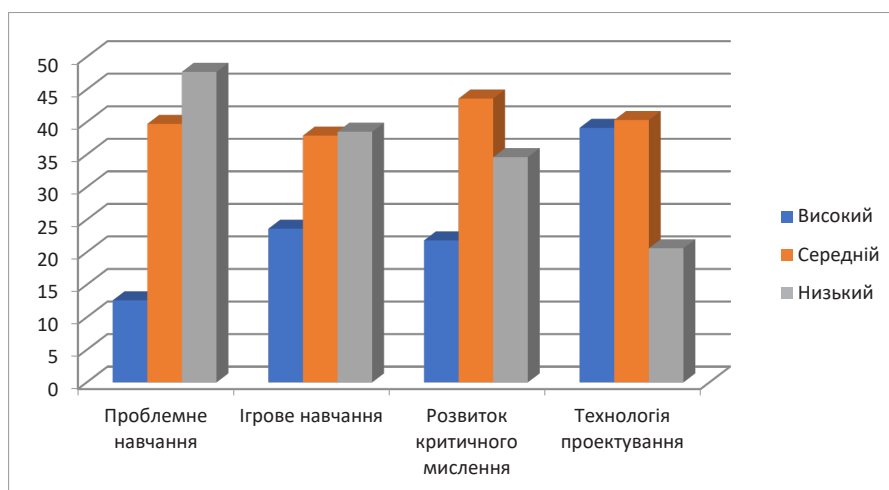

Рис. 1.

Висновок

Освіта педагогів професійного навчання має забезпечувати розвиток їхньої професійної компетентності, який виявляється у ставленні педагога до світу і самого себе, способі самоствердження, досягнення вищого ступеня професійної активності та майстерності. Це дає змогу подолати певну абсолютизацію індивідуалістського або колективістського принципу організації системи підготовки педагога професійного навчання на основі поєднання спільної мети з безпосередніми інтересами особистості, необхідності зі свободою у виборі змісту і форм навчання.

Досягнення педагогом вищого рівня майстерності суттєво змінює педагогічну дійсність, яка сприяє формуванню творчої спрямованості особистості й гарантує повне розкриття творчих здібностей кожного педагога професійного навчання. Завдяки майстерності педагога створюється атмосфера діловитості й взаєморозуміння, заснована на відносинах участі, активної взаємодопомоги. Отже, можемо підсумувати, що педагог-майстер – це високорозвинена особистість, фахівець високої культури, майстер своєї справи, який досконало володіє психологічними знаннями, знаннями в різних галузях науки і мистецтва і знанням предмета, який викладає, методикою навчання й виховання.

Для розвитку педагогічної майстерності необхідно використовувати різні форми освітнього процесу та самоосвіти, що сприятиме формуванню педагога нової формації.

Розвитку педагогічної майстерності сприяють інноваційні технології та методи навчання. Ми виокремили: тренінгові технології; ігрові технології; технології проектного навчання; технології розвитку критичного мислення; технології розвитку цифрової компетентності; комунікативні технології тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої

освіти. Монографія – Житомир: «Полісся», 2015. – 416 с.

2. Пилипчук В. В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя в предметних методиках навчання. – К. 2007. – С. 127-140

3. Шелудько І. В. Фахова підготовка педагогів професійного навчання в умовах інноваційних технологій як педагогічна проблема, Молодь і ринок, № 6 (149), с 124–130, 2017.

4. Sheludko I. V. «Achievements in Training of Future Technology Teachers: European Experience», *Comparative professional Pedagogy*, Vol. 5, Issue 2, pp. 92–96, 2015.

5. Kovalchuk V., Marynchenko I., Hrytsenko L. Development of pedagogical mastery of future vocational training teachers under conditions of educational transformations. New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries: monograph. Riga, Latvia: Publishing House “Baltija Publishing”. 2019. С. 186–208. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-15-0-10>

6. Vasyl Kovalchuk, Inna Marynchenko, Andrii Sherudylo, Bohdan Vovk, Tatiana Samus, Valerii Soroka. Implementation of the learning model based on the results of future vocational teachers' professional training. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2021. Vol. 11. Issue 2, Special Issue XXI. Pp. 214–219. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110221/papers/A_38.pdf

7. Vasyl Kovalchuk, Ivan Prylepa, Oleksandra Chubrei, Inna Marynchenko, Vitalii Opanasenko, Yevhenii Marynchenko. Development of Emotional Intelligence of Future Teachers of Professional Training. *International Journal of Early Childhood Special Education*. Volume 14. No 1. 2022. Pp. 39 – 51. DOI: 10.9756/INT-JECSE/V14I1.221006 URL: <https://www.int-jecse.net/data-cms/articles/20220317114217am221006.pdf>

8. Inna Marynchenko, Oksana Braslavska, Oleh Levin, Yuliia Bielikova, Tetyana Chumak. Modern tools for increasing the efficiency of distance education in the conditions of digitalization. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Vol. 13. Issue 1, Special Issue XXXII. Pp. 87–92. URL: <http://www.magnanimitas.cz/13-01-xxxii>